

СЛУЖБА ДАЛЕКОМ И ВИСОКОМ

Јован Пејчић, *Поезија и светио: српско духовно њесништво*, део 1, Neopress Design & Print, Београд 2019

Историчар књижевности, критичар и есејиста Јован Пејчић, доминантно усмерен на истраживање историје српске књижевности и културе, интервју као књижевни жанр и живот и дело Милана Ракића, уз ауторске књиге, остварен је и као антологичар и приређивач. Осим на дела стваралаца у области науке о књижевности (Скерлића, Богдана Поповића, Николаја Тимченка), као приређивач начинио је изборе из опуса српских песника 20. века (Костића, Бојића, Диса, Драинца...), као и црквених мислилаца – Јустина Поповића, Николаја Велимировића, Никанора Грујића.

Његова антологичарска прегнућа везана су за жанрове претежније у књижевној прошлости: молитве и похвале. Но, није реч, како би се могло помислити, о изборима сведеним на стару (средњовековну) књижевност, већ антологичарским пребирањима која се протежу до савремености: *Време и Вечност. Саборник српских молишва* (2000, 2002, 2003), *Приону душа моја. Молишве Светиога Саве / Молишве Светиома Сави* (2002, 2003, 2014), *Најлепше молишве српскога језика* (2002, 2003), *Антологија српског њохвалног беседништва „Чудо речи (XIII–XX век)“* (2003), *Антологија српских молишва (XIII–XX век)* (2005), *Антологија српских њохвала /XIII–XX век/* (2006).

И најновији избор Јована Пејчића, објављен у Библиотеци Преглед београдског издавача Неопрес, заснован је на књижевноисторичарским увидима и познавању актуелног поетског стваралаштва с религиозним стваралачким потицајима. Насловљен је *Поезија и светио*, с одређењем у поднаслову – *српско духовно њесништво*.

У избор су ушли радови двадесет пет аутора, почев од првих српских писаца – Светог Саве, Стефана Првовенчаног, Доментијана, Теодосија, Силуана, Јефимије, Стефана Лазаревића, Зографа Лонгина, Димитрија Кантакузина, преко Његоша и Лазе Костића, потом аутора прве половине двадесетог столећа – Јована Дучића, Милана Ракића, Николаја Велимировића, Исидоре Секулић, Момчила Настасијевића, до савремених аутора: Десанке Максимовић, Васка Попе, Миодрага Павловића, Бранка Миљковића, Светислава Мандића, Ивана В. Лалића, Матије Бећковића, Љубомира Симовића и Слободана Ракићића. О сваком ствараоцу дата је сведена биобиблиографска белешка на коју се надовезује својеврсни мини-есеј у којем су назначене фундаменталне стваралачке карактеристике и протумачене одабране песме или поетска проза.

Дефинишући „свето” као димензију својствену ауторима чије је стихове унео у свој избор, Пејчић ће за Његоша устврдити:

Метафоричко средиште Његошевога грандиозног дела чини његов доживљај светлости као основног Божјег створитељског начела. Светлост је код њега: луча, зрака, „плам божествени”, искра – симбол који свеобухватно означава Творца света, душу, дух, истину, добро, вечност.

Доносећи песму „Са ускршњом поштом” највеће српске списатељице, приређивач бележи:

То је истинска Исидора Секулић, стваралац и тумач Божјег и људског стварања којег никад не напушта свест да је на почетку и на крају свега „васионски немир”, и да се тај немир зове религиозност.

А о стиховима најапартнијег српског песника међуратног раздобља читамо:

Понирући у опште језичко и културно памћење свог народа, Момчило Настасијевић тежио је сједињењу прастарих, митско-фолклорних видика с искуствима савременог човека и његовог осећања за свето, за апсолутне вредности живота и стварања. Архетипски и хришћански доживљај света налазе у његовим строфама јединствено изходиште: то је „матерња мелодија”, апсолутни израз ствараоачеве вере у песмотворност родног језика; ну је он градио спајајући мелос и мудрост усмених лирских форми са свезаконитошћу литургијског појања средњевековних православних песама, и све то у згуснутом, архаизованом, тамном, крајње редукваном говору и стиху.

Свој вредносни суд антологичар оснажује налазима црквених мислилаца (Светог Јустина Поповића, владике Николаја Велимировића), као и есејиста и књижевних историчара: Димитрија Богдановића, Ђорђа Трифуновића, Божидара Ковачевића, Владете Јеротића, Павла Зорића, најчешће – Милана Кашанина.

Неретко, Јован Пејчић изриче судове о кључним поетичким одликама с тежином аксиома. Тако ће устврдити: „...у прадубине српског језика и националне самосвести коју наш језик собом носи, ниједан међу савременим српским песницима није продро дубље од Матије Бећковића.” Или: „У српској поезији друге половине двадесетог века нема ствараоца који је од Љубомира Симовића дубље захватио у етички слој поетске речи као у само њено дно.” Или: „Прва и крајња суштина Његошевог стварања добила је тако своје име – Бог.” И Милан Кашанин (подсећа на то у предговору свог избора Павле Зорић) тврдио је да величина Његошеве „Посвете” у *Лучи микроkozма*, као и Костићеве „*Santa Maria della Salute*” проистичу из чињенице да су настале из молитве. Многи ће се с овим сложити.

Опет, ваља застати на овом месту и сетити се Слободана Јовановића, који је, крајем 19. века, тврдио да у нашој новијој поезији нема религиозне

осећајности; наша лирика није атеистичка већ у погледу вере – равнодушна, а наши песници су добри Срби, а рђави хришћани, пише он. Такав је, по његовом суду, и Његош, с чудновато великом слободом мишљења за једног духовника. Ако наведени исказ отвара простор за полемику у вези с природом Његошевог певања, када је реч о новијој српској поезији, антологичар Пејчић и критичар Јовановић сагласили би се: након низа средњовековних аутора, од 13. до почетка 17. столећа, Светог Саве, Стефана Немање, Доментијана, Теодосија, Силуана, Јефимије, Стефана Лазаревић, Димитрија Кантакузина, Зографа Лонгина, ниједан песник, све до средине 19. века (током безмало сто педесет година, све до Његоша), није добио место у овом избору.

Ако је реч о делима старе књижевности, јасно је да је религиозна, тачније хришћанско-православна провенијенција њихово иманентно својство. Међутим, када је у питању новија књижевност, евидентно је да се између појмова религиозно и духовно не може ставити знак једнакости. То отвара могућност приређивачу да избор чини вођен личним сензибилитетом у доживљају песничког дела, самог по себи *духовне* творевине која не мора укључивати (и најчешће не укључује) посвећеност Богу. Тако, када се антологија Павла Зорића *Српско религиозно њесништво двадесетог века* (1999) упореди с избором Јована Пејчића, запажа се да у новијој селекцији изостају стихови Алексе Шантића, Иве Андрића, Милована Данојлића, Милосава Тешића. (Последњи у низу могли би се наћи у следећој књизи.) Опет, унете су песме Милана Ракића, Десанке Максимовић, Васка Попе и Светислава Мандића које, по Зорићевим мерилима, не улазе у корпус религиозне лирике.

Како, дакле, избори ове врсте рачунају на повишено лични доживљај и укус, очекивала сам, рецимо, да ћу у овој књизи читати интимистички интонирану, за мене изузетну, „Молитву Светом Симеону” Стефана Првовенчаног: „Не заборави мене, убогога твојега...!” Но, Јован Пејчић, преферирајући „отаџбинско осећање”, издваја похвалу Светом Симеону – „Радуј се, граде умни отачаства твојега!” Радовала би ме и „Молитва заспалом Господу” („Докле ћеш, Господе, заборављати нас до краја...”) патријарха Арсенија Чернојевића. (Обе песме нашле су се у *Антологији српског њесништва* Миодрага Павловића.) Можда би се у овом „прегледу” (како у белешци о књизи Јован Пејчић именује свој избор) могао наћи и покоји поетски фрагмент најзнаменитијег Рачанина, Гаврила Стефановића Венцловића (за којег ће аутор у предговору књиге *Поезија и светио* рећи да, парафразирам, поред Орфелина и Доситеја продубљује нову развојну линију српског песништва), или једног од репрезентативнијих песника нашег барока, Јована Рајића. Избор из дела наведених писаца ишао би у прилог и тези о континуитету српске књижевности и културе, чији је заговорник и сâм Јован Пејчић. Што се нама ближег периода тиче, окрепљујуће би на савременог читаоца деловала

и Андрићева молитва из *Знакова ѿред ѿуѿа* („...и ма куда ишли и лутали, не дај да на крају останемо изван твоје свеобимне хармоније, јер то сваке секунде, на сваком месту, сваким делићем бића желимо”).

Но, о укусима не вреди расправљати, а све остале упитаности, како обећава у белешци о књизи – „Уз први део” планираног двотомног издања под истим насловом – *Поезија и светио* – о мерилима, обиму, изворима, и свему ономе што издања овог типа подразумевају, приређивач ће, како вели, рачун положити уз други део књиге.

Оно у шта не треба сумњати јесте да, уз информативност, избор Јована Пејчића *Поезија и светио*, намењен најширем читалачком аудиторјуму, нуди и немали ужитак.

Др Најталија И. ЛУДОШКИ

Професор српског језика и књижевности

Зрењанинска гимназија

natalijaludoski@gmail.com

КРИТИЧКО ЧИТАЊЕ КРИТИКЕ

Милета Аћимовић Ивков, *Трагови читања: Критичка хроника нефикцијске прозе (1992–2009)*, Агора, Зрењанин – Нови Сад 2020

Најопштија дефиниција трага била би – оно што после неке делатности остаје и што има потенцијал да нас надживи. Свеопшта дигитализација је овом одређењу дала негативну конотацију, те уношењем речи „траг” у интернет претраживач нећемо бити преусмерени на етно групу тог назива, књижевни часопис или истоимену песму Милоша Црњанског, већ ће екран преплавити гомила савета како да са бројних друштвених мрежа или апликација трајно обришемо послате поруке – трагове који нас као докази о неким ставовима и изјавама могу представити у лошем светлу. Императив времена у ком живимо није остављање трага, већ његово уклањање. Томе се најоштрије супротставља књига критичких радова Милете Аћимовића Ивкова *Трагови читања*, која кроз 58 текстова потврђује важност стваралачког остављања трагова и путоказа.

Континуираним и преданим праћењем књижевнокритичке продукције у распону од 17 година, Милета Аћимовић Ивков је читаоцима представио најважније публикације из домена нефикцијске прозе. Им-позантан је укупан број страна (16.564) великог броја дела која су обележила раздобље у ком су настала, а која су пропраћена ауторовим текстовима у периодици (*Полићика*, *Борба*, *Поља*, *Повеља*, *Лейојис Мајнице српске* итд.). Како сâм Аћимовић Ивков наводи, ова књига је најављена још пре десет година и неће остати усамљени обједињавајући